

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83216,Janczewski-Edward-Walery.html>
2022-10-06, 12:49

Janczewski Edward Walery

JANCZEWSKI Edward Walery (28 I 1887, Kraków – 24 VIII 1959, tamże), geolog i geofizyk. Syn Edwarda, profesora fizjologii roślin na UJ, i Jadwigi z Szetkiewiczów.

Szkoły ukończył w Krakowie, maturę uzyskał w 1906 w Gimnazjum św. Anny (od 1928 ponownie im. B. Nowodworskiego), po czym podjął studia z fizyki i chemii na UJ (1906–09), w ostatnim roku był na tej uczelni asystentem J. Morozewicza w Katedrze Mineralogii i Petrografii. Ze względów zdrowotnych udał się do Szwajcarii, gdzie kontynuował naukę. W 1910 rozpoczął u M. Lulegona (znawcy geologii Tatr) w Lozannie i E. Argranda (wybitnego tektonika) w Neuchâtel systematyczne studia geologiczne, uzyskując w 1914 doktorat na podstawie rozprawy *Le valée de Bagnes, étude de morphologie glaciaise*. Po wybuchu I wojny światowej pozostał w Szwajcarii, prowadząc studia glaciologiczne oraz uprawiając alpinistykę (m.in. zdobył Matterhorn). W 1916–20 zajmował się zawodowo zagadnieniami geomorfologicznymi brzeżnych stref alpejskich lodowców górskich, pomiarami topograficznymi (w tym opracowaniem metod sporządzania zdjęć obszarów wysokogórskich) oraz sejsmiką, co udokumentował publikacją *Les valees preglaciaires du Rhin alpin* (1920). Jednocześnie czynnie uczestniczył w życiu szwajcarskiej Polonii (m.in. napisał hasło *Geographie* do t. 2 *Encyklopedii polskiej* wydanej we Fryburgu w 1920).

Był jednym z kilku geologów polskich zatrudnionych w szwajcarskiej służbie geologicznej. Po powstaniu Państwowego Inst. Geologicznego w Warszawie wrócił do kraju. W placówce tej podjął prace kartograficzne w ramach projektu przygotowań do sporządzenia szczegółowej mapy geologicznej kraju (m.in. dla Górnosląskiego Zagłębia Węglowego i Tatr). Jednocześnie zorganizował w Instytucie pracownię geofizyczną. W 1925 odbył podróż studyjną na

Węgry, skąd sprowadził wagę skręceń Eötvosa i po jej zainstalowaniu przeprowadził badania terenowe. Uzyskane wyniki ogłosił w pracy *Badania grawimetryczne na Podkarpaciu* (1927). Podobne studia przeprowadził w okolicy kopalń soli w Kałuszu, oraz na obszarach występowania skał plutonicznych Wołynia (zwłaszcza w Janowej Dolinie), a ponadto w Druskiennikach i na Niżu Polskim.

Rozpoznanie grawimetryczne wspierał, stopniowo unowocześniając aparaturę pomiarową, stosowaniem metod sejsmicznych oraz pomiarem magnetyzmu. Do 1937 na tyle opanowano w Instytucie metody rozpoznania anomalii, że zdołano zidentyfikować elementy tego, co później nazwano wałem środkowopolskim oraz towarzyszące mu struktury wysadów ze starszego podłoża (m.in. Kłodawa, Wapno, Inowrocław). Wysady te, słusznie, J. uznał za zbudowane z soli, przewidując możliwość nagromadzenia w ich czapach bituminów.

Wyniki uzyskanych badań na ogół drukował w krótkich komunikatach w czasopiśmie „Posiedzenia Naukowe Państwowego Instytutu Geologicznego” oraz „Biuletyn Towarzystwa Geofizycznego”. W wielu przypadkach na podstawie jego wskazań ulokowano otwory wiertnicze, potwierdzające istnienie w głębi różnych kopalni.

W 1938 K. Bohdanowicz, znany geolog złożowy, objął dyrekcję Państwowego Inst. Geologicznego. Zatrudniono wówczas nowych pracowników (w tym geodetę S. Pawłowskiego), w dużym stopniu nastawiając się na geofizyczne rozpoznanie obszarów rokujących nadzieje na odkrycia ropy naftowej i gazu ziemnego oraz innych kopalni. J. przypadła rola przygotowania specjalistów do tych badań. Już wówczas dokonano rozpoznania obszaru występowania w głębi na Wołyniu węgla kamiennego, miejsc z gazem na Podkarpaciu (wyniki ze zrozumiałych względów utajniono), a przede wszystkim określono komplikacje struktur wgłębnych na Kujawach i w Wielkopolsce. Prace te kontynuowano konspiracyjnie w czasie okupacji w Amt für Bodenforschung (przed wojną Państwowy Inst. Geologiczny). Otrzymane wyniki, wsparte dodatkowym rozpoznaniem, przyczyniły się po wojnie do odkrycia złoża soli kamiennej i potasowej w

Kłodawie (kopalnia od 1953) oraz złoża siarki w okolicy Tarnobrzega, potwierdzonego wierceniem w 1953.

Podczas okupacji, J. wspólnie z R. Fleszarową i S. Pawłowskim, konspiracyjnie wydawał gazetkę „Biały Koń”, zamieszczającą informacje z nasłuchów radiowych. Podczas powstania warszawskiego starał się zabezpieczyć materiały naukowe placówki.

Po dotarciu do Krakowa w końcu 1944 podjął współpracę z przebywającym tam K. Bohdanowiczem i uczestniczył w reaktywowaniu zaraz po wojnie Państwowego Inst. Geologicznego. Do Warszawy nie powrócił, pracując do 1952 w krakowskim oddziale Instytutu. Zajmował się wówczas głównie rozpoznaniem trzęsień ziemi, zwłaszcza na potrzeby kopalnictwa w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym, co udokumentował opracowaniami: *Zagadnienia wstrząsów podziemnych w Polskim Zagłębiu Węglowym i metody badań tych zjawisk* (1950), *Trzęsienia ziemi na Górnym Śląsku* (1955), a po części także w skrypcie z 1948 *Geofizyka*. Podręcznik ten napisał dla studentów Akad. Górniczej (później AGH), gdzie przy wydziale geologiczno-mierniczym otworzył Zakład Geofizyki Stosowanej, którym kierował początkowo jako zastępca profesora, a od 1954 profesor.

Z wybitnych współpracowników J. z okresu międzywojennego zginęli podczas wojny byli pracownicy „Pioniera” (firmy geofizycznej z Przemyśla): A. Drath (w Afganistanie) i Z. Mitera (w Katyniu). Niektórzy znaleźli się na wychodźstwie, osiągając wybitne wyniki (S. Wyrobek). Powojenni współpracownicy z Państwowego Inst. Geologicznego i Akad. Górniczej (później AGH) w walnym stopniu przyczynili się do rozpoznania bogactw kopanych na wszystkich kontynentach.

SPPT (Z.J. Wójcik); SBTP (K. Czarnocka-Pawłowska); Fleszarowa.

Życiorysy profesorów i asystentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1919–1964), Kraków 1965 (J. Ślebodziński).

Zbigniew Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)